

محمد جواد لاریجانی در اولین سالگرد انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ مطرح کرد

همسایه‌محوری دولت، تصحیح خطای گذشته است

۲۸ خرداد ۱۴۰۰ بعد از یک دوره پر فراز و نشیب اتفاق جدیدی به واسطه انتخاب مردم رخ داد که راه نجات کشور از این تصمیم گشوده شد. در تاریخ دولت‌های بعد از انقلاب، هیچ رئیس‌جمهوری به‌اندازه آیت‌الله رئیسی میراث‌دار مشکلات، ضعف‌ها و کاستی‌های برجای‌مانده از دولت پیش از خود نبوده و شرایط هنگام تحویل دولت آنقدر سخت بود که بسیاری از شاخص‌های کلان اقتصاد ایران در وضعیت بدی قرار داشت و بسیاری از چالش‌های اقتصادی مانند کسری بودجه، کاهش ارزش پول ملی و تورم بالا محصل هشت سال سیاستگذاری نادرست و ناکارآمدی بود، شرایط در زمان تحویل دولت آنقدر بد بود که مطابق اظهار نظر خود آیت‌الله رئیسی از همان اولین جلسه حضورش در دولت باوزرای روحانی بر سر پرداخت حقوق مردادماه بحث و چالش داشتند! این یعنی شروع کار جهادی در یک شرایط غیر عادی. در این اتمسفر، مهم‌ترین چالش دولت سیزدهم در آغاز کار، اقتصاد و تأمین معیشت مردم بود، اما در عین حال تعیین دستمزد عادلانه برای کارگران، تفکیک پیشران‌های اقتصادی کشور از مذاکرات وین، پایان دادن به رانت ارزی و دیپلماسی بدیع و گسترده رابطه با همسایگان به کانون تمرکز دیپلماسی دولت سیزدهم تبدیل شد. مهم‌تر از همه این موارد شروع برای بازگشت سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی بود که دولت گام‌های مهمی در این زمینه برداشت. محمد جواد اردشیر لاریجانی سیاستمدار کهنه‌کار و مدیر پژوهشگاه دانش‌های بنیادی است. او از زمان شکل‌گیری ستاد حقوق بشر قوه قضائیه در کشورمان سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۸ معاون بین‌الملل و رئیس این ستاد بود. لاریجانی نماینده مجلس شورای اسلامی در دوره‌های چهارم و پنجم، معاون سابق وزارت امور خارجه و مؤسس مرکز پژوهش‌های مجلس هم بوده است و حالا در اولین سالگرد انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰، ایرنا گفت‌وگویی با وی انجام داده است که از پیش‌روی خوانندگان خواهد گذشت:

«

پروژه دولت روحانی به نفع غرب زیادی خوب بود

■ **نظر شما درباره دولت روحانی و سیاست خارجی در آن دوره چیست؟**

نسخه فکری جریان‌ی که منتج به برجام شد این بود که ما باید در سیستم جهانی مندرج شویم و تصور می‌کردند، سیستم جهانی فقط آمریکا و اروپاست و راهی برای نجات ما جز این دو نیست و باید نقاط حساسیتی آنها را کنار بگذاریم. مثلاً اگر آنها می‌گویند با اسرائیل سرشاخ نشوید ما اسرائیل را قبول کنیم. اگر می‌گویند حزب‌الله و مقاومت را رها کنیم، این کار را انجام دهیم. اگر می‌گویند در داخل کشور احکام اسلامی همچون شرب خمر، زنا و... را برداریم این کار را بکنیم. حساسیت غرب را کنار بگذاریم و باهم به توافق برسیم تا غرب در ایران سرمایه‌گذاری کند و مسائل ما حل شود. اما مشکلی که این روند دارد این است که این پروژه زیادی خوب است و درست‌بشو نیست. اصلاً قطع نظر از انقلاب، فرض کنیم انقلاب هم نکرديم به عنوان یک ایرانی این پروژه به نتیجه نمی‌رسد، البته چنین فکری از نظر انقلاب کاملاً مخدوش است بنابراین دولت قبل دچار این اشتباه فکری بود و همه سرمایه‌گذاری خود را در این مسیر گذاشت. دومین اشکال دولت قبل این بود که کمی کم‌حوصله بود. برای اینکه یک کشور را به جلو ببریم اصطلاحاً خیلی کار گل لازم است و باید آن را با حوصله پنچینیم. ممکن است ما کار امروز نتیجه ندهد و فردا به نتیجه بنشیند اما دولت قبل می‌خواست سریع‌ها کار کند و هیچ کار نکرده دو تا بوئینگ به ایران آمد و همه با آن عکس گرفتند و رفتند. بوئینگ باید به ایران می‌آمد و کار درست‌ی است و باید سعی کنیم بهترین هواپیمایا را به ایران بیاوریم ولی اگر بوئینگ نشد هواپیمایا بهتر دیگری نیز وجود دارد اما آنها را رها کردیم که این غلط بود چراکه می‌خواستیم بسیار فوری و ظرف یکی دو سال یک چیزی برچاشیم و خوش‌دان هم بیان کردی بودند برجام آغاز راه است و برجام‌های دیگری در راه است. من معتقدم اینها اشتباهات دولت آقای روحانی بود، البته ما خدمات هیچ دولتی را نادیده نمی‌گیریم و هر دولتی برای خود خدمات‌تی دارد و ما اینجا صرفاً آسیب‌شناسی انجام می‌دهیم.

هیچ‌کس از کره مریخ نیامده است و هیچ یک فرشته معصوم هم نیستیم؛ ضمناً این‌طور نیست که معجزه آسا هم کار کنیم اما در عین حال خطی که دولت در مذاکرات پیش می‌برد خظ درستی است. ما هیچ چیزی را بر این تعهدات نباید اضافه کنیم؛ این معاهده مقدار زیادی از انتساح معنوی استفاده کرد؛ چون این متن می‌تواند بر اساس برداشتم، عوض می‌شود.

دولت آمریکا این‌طور بود که هرگاه یک پاراگراف درمی‌آمد آن قسمت را با یک فکت‌شیت بیرون می‌داد تا بگوید روایت درست همین است و ما هم در مقابل ساکت بودیم، درحالی‌که ما باید مرتب فکت‌شیت بیرون می‌دادیم، بنابراین اکنون نوع قرائت ما از این معاهده مهم است و با توجه به نقطه آسیب‌پذیر اینچنین نباید دوباره در این دام بچنیم.

معمولاً در مذاکرات بین‌المللی که چنین مذاکرات محتوایی و فنی سنگینی دار، به وجود یک تیم قوی خیلی نیاز است و حتی ۵۰-۴۰ نفر هم کم است که پشتیبان مذاکره باشند. در حال حاضر نیروهای نقاد بسیار دقیق و حرفه‌ای در کشور هستند که در دوره گذشته از آنها استفاده نشد، درحالی‌که مذاکره سیاسی شبیه یک شرط‌نخ است که می‌توان در آن تقلب‌هایی در مذاکره وجود دارد.

دو نقطه نظر را در اینجا بیان می‌کنم؛ دیدگاه اول این است که حتماً باید پیروز شویم و هر زمان بیرون آمدیم بگوییم درباره این بند توافق کردیم. این فتنگ نیست و باید عذر توفیق را مدیریت کنیم. یک مسأله دیگر این است که به سمت بن‌بست برویم و به دیوار بخوریم. مذاکره‌کننده باید مانند ماهی باشد که نتوانند او را بگیرند. یک زمانی یک خبرگزاری با من مصاحبه کرد که با مذاکره با آمریکا موافق هستید یا خیر، گفتم اگر در این کار منافع نظام باشد قعر جهنم هم می‌رویم و با آمریکا مذاکره می‌کنیم. روزنامه

کیهان کاریکاتور مرا در شعله‌های جهنم کشید و میرزی آن وسط بود و من با طرفی در حال مذاکره بودم. خدا گل آقا را رحمت کند. طنز، بخش مهمی از زندگی ماست ولی اخیراً طنز ما کم‌پرس کرده و جایی نیست که دربرود.

■ **نظر شما درباره مهم‌ترین اقدامات دولت سیزدهم در زمینه سیاست خارجی چیست؟ اینکه از یک دیپلماسی تک‌بعدی مثل مذاکره به یک دیپلماسی همه‌جانبه و ترکیبی رسیدیم که از عضویت ایران در اجلاس شانگهای تا افزایش سطح روابط با همسایه‌ها را شامل می‌شود.**

به هر کشوری که مدل دیپلماسی می‌آید؛ مثلاً دیپلماسی دولت امارات نمی‌تواند مدل یک کشور قوی و مستقل باشد اما ما یک کشور مستقل و قوی هستیم که استقلال و قوت خود را به‌دست آوردیم و این را کسی به ما نداده است بلکه دست‌های خود را بر زانوی خود گذاشتیم و با علی گفتیم و خدا هم به ما کمک کرد، لذا سیاست خارجی ما باید متناسب با این اصل باشد. آن مدل سیاست خارجی که در مدار غربی است، شایسته جمهوری اسلامی نیست، یعنی قطع نظر از اینکه درست نیست شایسته ما هم نیست.

بنابراین اکنون آقای رئیسی سیاست خارجی ما را به سمتی می‌برد که شایسته ما و مبتنی بر یک کشور قوی است و ما در همکاری و گفت‌وگو را هم روی کسی نیسته‌ایم. حتی روی امریکایی‌ها هم نیستیم و به آنها گفتیم یک تعهدی کردید و باید انجام دهید. لذا این دولت، دنیا را محصور در امریکا و فرانسه ندیده است که اگر با مکررون صحبت کند خوشحال شود و بگوید کار تمام شده است؛ هرچند او هم سیاستمداری قوی در جهان غرب نیست.

■ **تصحیح خطاهای گذشته در سیاست خارجی دولت سیزدهم وجود دارد**
به نظر من، بسط روابط با چین و روسیه و کشورهای همسایه در حد شان خود آنها سیاست درستی است و امنیت ما با همسایگان تضمین می‌شود. در توطئه‌هایی که اطراف ماست و از آن آگاه هستیم و برخی کشورهای همسایه نیز در دام این توطئه‌ها هستند، سیاست خارجی ما درست است و تصحیح خطاهای گذشته در آن وجود دارد. البته این خطاها یک شبه تصحیح نمی‌شود بنابراین برجام معاهده‌ای است که ما سهم ماست، از این رو دولت فعلی باید سعی کند تا سهم ما را از بگیرد و درواقع مذاکرات فعلی برای گرفتن سهم خود است ولی نباید به آن اویزان بود و معطل مذاکرات ماند.

■ **امروز خطوط‌قرمز در مذاکرات رعایت شده است؟ ارزیابی شما از تیم مذاکره‌کننده چیست؟**

دولت آمریکا این‌طور بود که هرگاه یک پاراگراف درمی‌آمد آن قسمت را با یک فکت‌شیت بیرون می‌داد تا بگوید روایت درست همین است و ما هم در مقابل ساکت بودیم، درحالی‌که ما باید مرتب فکت‌شیت بیرون می‌دادیم، بنابراین اکنون نوع قرائت ما از این معاهده مهم است و با توجه به نقطه آسیب‌پذیر اینچنین نباید دوباره در این دام بچنیم.

معمولاً در مذاکرات بین‌المللی که چنین مذاکرات محتوایی و فنی سنگینی دار، به وجود یک تیم قوی خیلی نیاز است و حتی ۵۰-۴۰ نفر هم کم است که پشتیبان مذاکره باشند. در حال حاضر نیروهای نقاد بسیار دقیق و حرفه‌ای در کشور هستند که در دوره گذشته از آنها استفاده نشد، درحالی‌که مذاکره سیاسی شبیه یک شرط‌نخ است که می‌توان در آن تقلب‌هایی در مذاکره وجود دارد.

■ **اتفاق دیگری که اقتضای این است که با وجود استمرار تحریم‌ها و بدون مذاکره و FATF ما شاهد آزادسازی منابع و افزایش فروش نفت بودیم، در این باره تحلیل شما چیست؟**

دولت سابق یک تئوری داشت که معتقد

■ **دولت امریکا این طور بود که هرگاه یک پاراگراف درمی‌آمد آن قسمت را با یک فکت‌شیت بیرون می‌داد تا بگوید روایت درست همین است و ما هم در مقابل ساکت بودیم، در حالی‌که ما باید مرتب فکت‌شیت بیرون می‌دادیم، بنابراین اکنون نوع قرائت ما از این معاهده مهم است؛**

■ **بین‌المللی که چنین مذاکرات محتوایی و فنی سنگینی دارد، به وجود**

■ **ارزیابی شما از مذاکرات ایران و عربستان و حضور یشار اسد در ایران برای اقتصادی کردن رابطه ایران و سوریه چیست؟**

درباره رابطه با عربستان ابتدا باید مسأله را کوچک‌تر کنیم که حل زودتر آن مشوق ما شود، ما با عربستان بر سر بین، دفاع و پول دادن و راه انداختن داعش و... اختلاف داریم. بسیاری از کارهای تئورستی که در منطقه و حتی در جنوب کشورمان انجام می‌شود، با پول عربستان یا سازماندهی آنهاست. ما با مسلط کردن رژیم صهیونیستی بر کعبه و مدینه کاملاً مخالف هستیم ولی این مخالفت با عربستان صرفاً در خصوص رژیم صهیونیستی نیست، می‌خواهیم رژیم صهیونیستی مسلمان هستند چرما در این دام افتادید. عربستان در گرداب یمن افتاد و در آن دست‌وپا زد درحالی‌که راهی برای پیروزی نظامی در یمن نبود. اگر بتوانیم زمینه‌ای فراهم کنیم که عربستان از این گرداب بیرون بیاید، درس خوبی خواهد گرفت. آنها باید ملت سرفراز یمن را به رسمیت بشناسد، البته این بار اول نیست بلکه دفعه سومی است که عربستان به یمن حمله می‌کند و شکست می‌خورد. این کار خوبی است. ما دوست نداریم جنگ باشد و از این رو ایران می‌تواند نقش کلیدی در پیشبرد این هدف داشته باشد.

نوع مذاکره ما با همسایگان و کشورهای مسلمان با سایر کشورها فرق دارد چون همسایگی نکته مهمی است که قابل تغییر نیست. ما قرن‌ها در این سرزمین بودیم و بعدها هم هستیم و بنابراین باید با دورنگری برای رسیدن به شانی در منطقه تلاش‌هایی می‌کند که اتفاقاً نتیجه معکوس دارد، ما دوست داریم دولت ترکیه یک دولت قوی در منطقه باشد چراکه همسایه ماست، اما این قوت از طریق رفتن به سمت ناتو یا هماهنگی با رژیم صهیونیستی یا دفاع از داعش و تجاوزه به عراق و سوریه به‌دست نمی‌آید.

■ **اتفاق دیگری که اقتضای این است که با وجود استمرار تحریم‌ها و بدون مذاکره و FATF ما شاهد آزادسازی منابع و افزایش فروش نفت بودیم، در این باره تحلیل شما چیست؟**

دولت در اینجا مشکل دهک‌بندی دارد اما در کشورهای غربی چون مالیات محور است اگر مالیات فردی زیر هزار دلار در سال باشد، به او کوبن تعلق می‌گیرد اما تشخیص دهک‌ها مشکل و این کار حرفه‌ای و حتی زمانبر است لذا این بخش می‌تواند پاشنه

■ **نظر شما در باره مهم‌ترین اقدامات دولت سیزدهم در زمینه سیاست خارجی چیست؟ اینکه از یک دیپلماسی تک‌بعدی مثل مذاکره به یک دیپلماسی همه‌جانبه و ترکیبی رسیدیم که از عضویت ایران در اجلاس شانگهای تا افزایش سطح روابط با همسایه‌ها را شامل می‌شود.**

به هر کشوری که مدل دیپلماسی می‌آید؛ مثلاً دیپلماسی دولت امارات نمی‌تواند مدل یک کشور قوی و مستقل باشد اما ما یک کشور مستقل و قوی هستیم که استقلال و قوت خود را به‌دست آوردیم و این را کسی به ما نداده است بلکه دست‌های خود را بر زانوی خود گذاشتیم و با علی گفتیم و خدا هم به ما کمک کرد، لذا سیاست خارجی ما باید متناسب با این اصل باشد. آن مدل سیاست خارجی که در مدار غربی است، شایسته جمهوری اسلامی نیست، یعنی قطع نظر از اینکه درست نیست شایسته ما هم نیست.

بنابراین اکنون آقای رئیسی سیاست خارجی ما را به سمتی می‌برد که شایسته ما و مبتنی بر یک کشور قوی است و ما در همکاری و گفت‌وگو را هم روی کسی نیسته‌ایم. حتی روی امریکایی‌ها هم نیستیم و به آنها گفتیم یک تعهدی کردید و باید انجام دهید. لذا این دولت، دنیا را محصور در امریکا و فرانسه ندیده است که اگر با مکررون صحبت کند خوشحال شود و بگوید کار تمام شده است؛ هرچند او هم سیاستمداری قوی در جهان غرب نیست.

این اشکال سبب شد امکانات زیادی در دولت قبل از بین برود، اما دولت جدید این تئوری را کنار گذاشته و گفته با این مسأله مشکل نشود لذا امریکا و اروپا با تسلیل بزرگ و پر از امکانات است از این رو معتقدم گشایش‌های بیشتری در راه است. کما اینکه فروش نفت ایران از شرق و چین تا امریکای لاتین صورت می‌گیرد.

من حتی فکر می‌کنم کمپانی‌های امریکایی هم نفت ایران را با دست دوم و سوم می‌خرند. اینکه چطور بخرند را خود آنها بلد هستند و برای ما مهم نیست که در نهایت چه کسی این نفت را می‌خرد و این موضوع را ردیابی نمی‌کنیم. ما با یک سری مشتری مشخص و ثابت و یک سری مشتری شناور داریم که آنها هم می‌خرند و دلای که آن‌ها می‌خرد، هرچایی پول بیشتری بود، می‌فروشند لذا امریکا و اروپا با تسلیل گران‌تر از نفت ما استفاده می‌کنند.

■ **اشاره داشتید که گشایش‌های بیشتری در راه است، آیا این گشایش‌ها معطوف به بحث مذاکرات هم می‌شود یعنی به نتیجه مذاکرات و روند گفت‌وگویی که صورت می‌گیرد هم خوشبین هستید؟**

به روند مذاکرات خوشبین هستم اما هرگز نباید روی اینکه محصول این مذاکرات درهای عظیمی به روی ما باز کند، حساب کنیم، البته اگر باز مدت فته کم باشد مذاکرات نشد نباید مهم باشد هرچند باید مذاکرات را به شکل فنی و دقیق و با تمام هنرمندی پیش ببریم.

دولت در اینجا مشکل دهک‌بندی دارد اما در کشورهای غربی چون مالیات محور است اگر مالیات فردی زیر هزار دلار در سال باشد، به او کوبن تعلق می‌گیرد اما تشخیص دهک‌ها مشکل و این کار حرفه‌ای و حتی زمانبر است لذا این بخش می‌تواند پاشنه

ایران

آشیل دولت باشد.

■ **در بحران غذای جهان ما دچار قحطی نمی‌شویم**

■ **بحث امنیت غذا امروز در جهان با بحران مواجه است؛ مسیر فعلی دولت چقدر برای تأمین کالای اساسی و ذخیره‌سازی آن مؤثر است؟**

ما دچار قحطی نمی‌شویم چون بخش خوبی از غذای خود را داریم هرچند ممکن است در مصرف آن صرفه‌جویی کنیم اما این در حالی است که کانال‌ها و اتصال ما اتفاقاً وسیع‌تر از بقیه کشورهاست. ما اگر به اندازه مصرف کنیم و هیچ چیزی هم وارد نکنیم، سرپا خواهیم بود، البته این را هم بگویم این قحطی که در دنیا تبلیغ می‌شود یک درصدی دروغ است. یعنی کاری است که غربی‌ها می‌کنند تا بگویند روسیه سبب قحطی در دنیا شده تا کشورها را علیه روسیه بشویند. در واقع غرب مسئول به وجود آمدن فضای قحطی است.

■ **یک شبهه‌ای که درباره دولت مطرح می‌کنند، این است که برخی مدعی هستند دولت سیزدهم شرکت سهامی عام شده است. تحلیل شما چیست؟**
همیشه وقتی دولت‌ها روی کار می‌آیند تغییراتی ایجاد می‌کنند، چراکه دولت در خلأ نیست و باید تعامل داشته باشد. لذا هیچ اشکالی ندارد که از گروه‌های مختلف زیاد نشدند بر کار مسلط شوند و درواقع مدیریت کلان با مدیریت خرد تفاوت زیادی دارد. اما با توجه به اینکه دولت نمی‌تواند همه کارها را یکباره پیش ببرد، توصیه من این است دولت ۳ یا ۴ موضوع اساسی را انتخاب کند و در آنها مژه توفیق را به همه بچشداند.

■ **باتوجه به مدت زمانی که دولت جدید مستقر شده این اتفاق افتاده است؟**
بله به نظر من وجود دارد. در مورد مسکن این اتفاق افتاده است. من به مکانیسم مسکن کاری ندارم ولی به طور کلی مسکن نباید یک عنصری باشد که مردم تحت فشار قوی آن باشند. مسکن باید حوزه‌ای باشد که هر کسی بتواند در حد بودجه خود سرپناهی داشته باشد و هزینه مسکن نباید بیش از ۲۰ درصد سبد درآمد خانواده باشد. اگر بیشتر از این باشد یعنی فشار وجود دارد. آن‌شاءالله مژه تئوری تولید انبوه مسکن به دهان مردم برسد. البته دولت آقای رئیسی شجاعانه وارد این میدان شده و ۴ سال ایشان نرسد آغاز شده است.

■ **زمینه فقر مطلق از بین رفتنی است**

■ **آقای رئیس‌جمهور صحبتی داشتند که فقر مطلق را ریشه‌کن می‌کنیم. نظر شما چیست؟**
فقر دو قسمت است که یک قسمت برای افراد و یک قسمت برای نظام است. در یک نظام حکومتی برخی مواقع افراد فقیر می‌شوند، مثلاً دنبال مواد مخدر می‌روند و فقیر می‌شوند و نمی‌توان جلوی این را گرفت. لذا دولت باید امکان فقر مطلق را از بین ببرد؛ این به آن معنی است که هیچ کس نباید به خاطر غذا، سرپناه و دارو از بین برود یا گرسنه بخواهد. بنابراین دولت

وظیفه دارد امکانی ایجاد کند که کسی دچار فقر مطلق نشود. البته دولت دلایل زیادی ایجاد کرده که می‌توان گفت زمینه فقر مطلق از بین رفته و این شدن است.

■ **توزیع عادلانه بارانه‌ای می‌تواند زمینه‌ساز تحقق این شعار باشد؟**

اگر این پولی که ما از هدر دادن یارانه صرفه‌جویی می‌کنیم صرف ایجاد زیرساخت‌هایی کنیم که امکان فقر مطلق را تضعیف می‌کند، بله کار کاملاً درستی است.

■ **اتفاقی که در این دولت رخ داد، واردات سریع واکسن و توزیع پرتعداد آن بود و این شدن نزدیک شود، دولت چگونه توانست بدون FATF و تحریم این اقدام را عملیاتی کند؟**

کرونا پدیده جدیدی در دنیا بود و این سردرگمی را دولت‌های زیادی داشتند و فقط مختص دولت آقای روحانی نبود. بنده خودم جزو اولین قربانیان کرونا هستم چون بهمین آن سالی که این بیماری وارد کشور شد، کرونای شدیدی گرفتم. پزشکان همه داروها را برای مهار آن امتحان کردند تا تزه‌های جدید ارائه دهند. یک تز قوی این بود که اجازه دهیم همه بگیرند که این مدل ایمنی‌گله‌ای نام داشت. این در تفکر دوستان نزدیک ما در زمان آقای روحانی در امریکا، اروپا و دیگر کشورها هم بود.

■ **البته منتقدین زیادی هم داشت.**

بله، اما تئوری دوم این بود که باید واکسن فراگیر شود، تقریباً خیلی از پزشکان می‌گفتند نمی‌توان کاری کرد و باید سعی کنیم کسی مبتلا نشود.

■ **به جای پیشگیری دنبال درمان رفتند.**

بله. درمان و پیشگیری در حد ماسک بود. اینکه ایمنی‌گله‌ای ایجاد شود، بعد تئوری واکسن پیدا شد. در دوره شروع واکسناسیون دولت قبل معتقد بود باید واکسن فایزر که از همه معروف‌تر است بیاوریم. البته کسانی که روی این واکسن فایزر کار کرده بودند، یک من و شوهر مسلمان زن و بچه بودند که به ایران هم آمده بودند و ما به آنها جایزه مصطفی هم داده بودیم. بنابراین افراد فرهیخته‌ای بودند و من هم با آنها آشنا هستم و می‌دانم کمک‌های خوبی هم به جامعه علمی ایران کرده‌اند، ولی آنها بخش علمی فایزر در آلمان بودند. به هر حال استراتژی واکسن داخلی دنبال شد و وزیر سابق بهداشت آدم بسیار جالبی در تأکید بر واکسن بود که کاملاً به این موضوع اعتقاد داشت ولی اطرافیان او اینقدر تأکید نداشتند.

■ **کار دولت در تأمین واکسن خوب بود**

نهایتاً آخر دوره واکسن مسئله واکسن شروع و خرید واکسن انجام شد اما تئوری پزشکان اطراف آقای رئیسی این بود که واکسناسیون وسیع و چند نوبته انجام شود، این روند در دنیا آزمایش خود را پس نداده بود ولی به نظر می‌رسید معقول‌تر است. لذا وقتی انجام شد، تأثیر خوبی در کاهش واگیری و فراگیری داشت.

بنابراین این کار خوبی بود که این دولت انجام داد اما مبنای انسانی یا طبیعی بودن کرونا هنوز مبهم است، این نکته را هم بگویم که ما لاریجانی‌ها همه مبتلا شدیم و وقتی خبرنگاری از من پرسید فکر می‌کنید این ساخته انسان است یا طبیعی است، به او گفتم با توجه به اینکه لاریجانی‌ها گرفتند احتمالاً کار احمدی‌نژاد است. (خنده)